

НАГЛАСИ ЗА ПРИЛОЖЕНИЕ НА МЕДИАЦИЯ В УНИВЕРСИТЕТА

Жасмина Райкова
Икономически университет – Варна

ATTITUDES TOWARDS THE APPLICATION OF MEDIATION IN THE UNIVERSITY

Zhasmina Raykova
University of Economics – Varna

Резюме: В доклада се разглеждат нагласите сред преподаватели, студенти и административен персонал в ИУ – Варна във връзка с приложението на медиация в университета. Въз основа на проведено анкетно проучване се правят основни анализи за нагласите в университета по отношение на процедурата, като се извеждат основни изводи и обобщения.

Ключови думи: *медиация, нагласи, университет, Икономически университет – Варна*

Abstract: In the report the attitudes of lecturers, students and administrative staff in University of Economics – Varna, have been taken under consideration in regards to the application of mediation in the university. Attitudes towards the procedure are analysed, based on a conducted questionnaire survey to draw basic conclusions and summaries.

Key words: *mediation, attitudes, university, University of Economics – Varna*

DOI: <https://doi.org/10.36997/MDPS2022.8>

Въведение

В последните десетилетия подходите за разрешаване на спорове и конфликти се променя. Засилва се интересът към алтернативните извънсъдебни процедури за разрешаване на конфликти във връзка със защитата на интересите в образователната среда, като една от тях е именно медиацията. Важна е ролята на медиацията по отношение на доброто управление на образователния процес в сферата на ви-

сшето образование. Това е така, защото тя допълва основните средства за защита на правата и разрешаване на конфликтни ситуации, като същевременно не конкурира съдебната защита. Чрез този метод може да се способства за балансирането на отношенията на всички нива в сферата на висшето образование.

Медиацията има своята правна уредба в българското законодателство, но в сферата на висшето образование липсва уреждане и регламентиране. Въпреки че медиацията е вече добре познат метод за разрешаване на спорове и конфликти, в практиката проблемът за възможното ѝ приложение в сферата на висшето образование е относително нов, въпреки че се наблюдава все по-голям интерес от страна на учени и специалисти в тази област. От съществено значение за нейното приложение в университета са нагласите сред преподавателите, студенти и административен персонал. Всичко посочено обосновава необходимостта от изследването на нагласите във връзка с приложение на медиацията в сферата на висшето образование и обуславя **актуалността** на темата.

Целта на настоящето изследване е да се разгледат нагласите сред студенти, преподаватели и адм. персонал в ИУ – Варна във връзка с приложението на медиация в университета.

За реализиране на определената цел се поставят следните **задачи**:

а) изясняване на същността на медиацията и предимствата, които дава процедурата;

б) анализ и оценка на резултатите от анкетно проучване сред студенти, преподаватели и адм. персонал, във връзка с нагласите за приложението на медиация в университета;

в) на основата на изследването да се формулират основни изводи и да се изяснят перспективите и възможностите за приложение на медиация в университета.

Обект на настоящето изследване е Икономически университет – Варна.

Предмет на изследване е медиацията като алтернативен способ за разрешаване на спорове и конфликти в сферата на висшето образование.

От методологическа гледна точка изследването се основава на следните **методи**: общонаучни методи на познание, нормативен, индукция, дедукция и анализ.

Изследването е съобразено с действащото законодателство към 30.04.2022 г.

Изложение

Правната уредба на медиацията се съдържа в Закона за медиацията (ЗМ), приет през 2004 г. и претърпял оттогава няколко изменения и допълнения, последното от които през 2019 г. Освен този нормативен акт, министърът на правосъдието е приел Наредба №2 от 2007 г. за условията и реда за одобряване на организациите, които обучават медиатори; за изискванията за обучение на медиатори; за реда на вписване, отписване и заличаване на медиатори от Единния регистър на медиаторите и за процедурните и етичните правила за поведение на медиатора. В чл. 2 от ЗМ е дадено определение за медиация. Тя е доброволна и поверителна процедура за извънсъдебно разрешаване на спорове, при която трето лице – медиатор, подпомага спорещите страни да постигнат споразумение. Или, медиацията е законово регламентирана, доброволна, поверителна процедура, която дава редица предимства като алтернативен способ за разрешаване на спорове и конфликти:

- Страните сами определят интересите и приоритетите си.
- Резултатът от процедурата се контролира изцяло от страните.
- Медиацията възстановява и запазва взаимоотношенията между страните.
- Медиацията спестява средства.
- Процедурата се провежда в приятна и добронамерена обстановка и в удобно за страните време.
- Медиаторът подпомага страните при проучване на възможностите и преценяване на предимствата и недостатъците на казус.
- Законът придава на споразумението, постигнато чрез медиация, сила като тази на съдебната спогодба – чл. 18 от Закона за медиацията предвижда придаване на изпълнителна сила на споразумението.

Въпреки всички предимства на процедурата, в България липсва уреждане и регламентиране на медиацията в сферата на висшето образование. Нормативната уредба на висшето образование – Закон за висшето образование, Правилник за приложение на Закона за висшето образование, Закон за развитието на академичния състав на

РБ, както и вътрешните правилници на висшите училища в страната не регламентират приложението на тази ефективна процедура (Андреева, 2020). Приложението на медиация във висшето образование няма богат опит в България. Това е сравнително нов модел и метод, чрез който да се управляват ефективно създадите се спорове. Въпреки това нейните предимства дават възможности за овладяване на конфликти и приложението ѝ в тази сфера. Въпреки всички предлагани обучения за запознаване с процедурата по медиация, както и сертифициращи такива в различни програми и допълнителни обучения, липсва приложението ѝ като специалност в ОКС „бакалавър“ и „магистър“ (Димитрова 2021).

В сферата на висшето образование медиацията може да се приложи не само за ефективно овладяване на конфликти. В академична среда е нужно да се обследва и потребността от стимулиране на колективния интерес, работа в екип, изграждане на култура на бизнес взаимодействие. Чрез овладяването на методите на медиацията ще се даде възможност да се разрешат съществуващи противоречия, но да се създаде и една възстановителна практика, която да позволи да се поддържат конструктивни отношения между конфликтните страни. Използването на методите на медиацията в образованието ще допринесе за предотвратяване на спорове или тяхното ранно разрешаване в начален стадий (Андреева и др. 2021, с. 34).

За да бъде приложена успешно процедурата по медиация в университета, е важна цялостната нагласа на всички нива в университета - преподаватели, студенти и административен персонал. За постигането на тази цел през март 2022 г. авторът прави изследване в ИУ – Варна чрез онлайн анкета (google формуляр). В анкетата се включват 107 души, като 51 от тях са преподаватели, 39 са студенти и 17 административен персонал.

Въпросите, резултатите и краткият анализ от изследването са следните:

• *Въпрос: Запознати ли сте с алтернативния способ за разрешаване на конфликти и спорове – медиация?*

От този въпрос става ясно, че 89,5% от анкетиранияте (107 души) познават процедурата по медиация, като 50,5% от тях дават отговор „да“, а 29% отговарят с „по-скоро да“. Отговор „не“ дават едва 9,3% и „по-скоро не“ – 11,2%.

Резултатите показват, че медиацията в ИУ – Варна е добре по-

зната като способ за извънсъдебно уреждане на спорове и конфликти, съответно повечето от преподавателите, студентите и адм. персонал са чували за нея и приложението ѝ. Това се дължи на различните обучения и събития, които се организират в рамките на университета и които позволяват на голяма част от анкетираните групи да се включат в тях и реално да оценят процедурата, след като се запознаят с нейната същност.

• Въпрос: Бихте ли се включили в обучение по медиация и какво?

59,8% от анкетираните отговарят с „да“ на този въпрос, като 29,9% от тях биха се включили в начално обучение, 23,4% – в сертифициращо, а 6,5% са сертифицирани медиатори и биха се включили в специализирано обучение. 40,2% нямат интерес и не биха участвали в подобен вид обучение.

От резултата на въпроса се вижда, че по-голямата част от анкетираните биха се включили в начално обучение по медиация, а друга част биха искали да се сертифицират. Това показва, че има интерес от страна на преподавателите, студентите и адм. персонал не само към самата процедура, но и към овладяването на медиаторските техники за справяне в конфликтни ситуации.

• *Въпрос: Участвали ли сте в процедура по медиация в ИУ – Варна?*

От проведената онлайн анкета става ясно, че процентът на отговорилите с: „не, не ми се е налагало“ да участвам в процедура по медиация в ИУ – Варна е доста голям. Едва 4,7% от анкетираните отговарят, че не вярват в процедурата и в това, че тя наистина работи. 7,5% обаче са участвали в процедура по медиация, благодарение на центъра по медиация в ИУ – Варна.

ИУ – Варна е първият университет с център по медиация в България. Той беше открит на 6.10.2020 г. в Икономически университет – Варна. Центърът по медиация позволява на служители, членове на академичния състав и студенти да използват медиацията, когато е необходимо и по тяхно желание, за разрешаване на конфликти и спорове.

Освен осъществяването на процедури по медиация Университетският център по медиация дава възможност на студентите да надграждат своите знания в тази област, като участват в различни курсове и обучения (Университетски център по медиация в ИУ – Варна).

• *Въпрос: Бихте ли се обърнали към университетския център по медиация в ИУ – Варна, ако сте в конфликтна ситуация и липсва ефективна комуникация помежду Ви?*

Въпреки ниския процент на участвалите в процедурата по медиация се наблюдава висок такъв при задаването на въпроса дали биха се обърнали към медиация в университетския център, ако попаднат в конфликтна ситуация. 31,8% отговарят с „да“ като показател за доверие не само в процедурата, но и в центъра по медиация в ИУ – Варна. Въпреки това има и такива, които не биха се обърнали към Университетския център по медиация, като 13,1% отговарят с категорично „не“, а 17,8% с „по-скоро не“. Твърде вероятно е причината за това да е именно липсата на познаване на процедурата, както и ползите/предимствата от нея.

• *Въпрос: Смятате ли, че процедурата по медиация е ефективна и намира успешно своето приложение в ИУ – Варна?*

По-голямата част от анкетираните преподаватели, студенти и адм. персонал смятат процедурата за ефективна и приложима в ИУ – Варна. 66,3% от анкетираните отговарят на въпроса с „да“ (29,9 %) или „по-скоро да“ (36,4 %). А 33,7% дават отговор „не“ (13,1 %) или „по-скоро не“ (20,6 %).

От направеното проучване и анализ на резултатите от отговорите става ясно, че нагласите за процедурата по медиация са положителни. По-голямата част от анкетираните познават процедурата по медиация, подкрепят приложението и в университета биха се обърнали към Университетския център по медиация при конфликтна ситуация, и имат желание да участват в обучения, свързани с медиация. Като 6,5% от тях дори са сертифицирани медиатори, които биха се включили в специализирано обучение, а 7,5% са участвали в процедура по медиация в ИУ – Варна.

Тези резултати показват доверие в процедурата, като налице са възможности за приложение на медиация на всички нива в университета:

- на ниво образователна дейност;
- на ниво научноизследователска дейност;
- на управленско ниво;
- както и на ниво трудови отношения.

Всички тези нива предполагат регулиране на отношенията между субектите с цел овладяване и поддържане на ефективната комуни-

кация и запазване на отношенията между страните. Като медиацията може да бъде точно този регулатор, имайки предвид и нагласите от проведеното анкетно проучване, тя може да бъде връзката за подобряването във взаимоотношенията и ефективното управление на конфликтни ситуации в процеса на работа. Процедурата е доброволна и с еднаква полза, като резултат, за участващите страни и това са само част от предимствата, които дава тя.

Заклучение

На основа на направеното анкетно проучване, анализ и теория, може да се направи следното обобщение:

- Медиацията има своята правна уредба в българското законодателство, но в сферата на висшето образование липсва уреждане и регламентиране.

- Медиацията е законово регламентирана, доброволна, поверителна процедура, която дава редица предимства като алтернативен способ за разрешаване на спорове и конфликти.

- Медиацията е процедура, която дава възможност за овладяване на конфликти и има редица предимства, а в сферата на висшето образование тя може да бъде приложена на различни нива. Това потвърждава нуждата и необходимостта от приложението ѝ в сферата на висшето образование.

- По-голямата част от анкетирания преподаватели, студенти и административен персонал, познават процедурата по медиация.

- Част от анкетирания са сертифицирани медиатори, а други са участвали в мероприятия, обучения или биха се включили в такива.

- Въпреки че повечето от анкетирания отговарят, че не им се е налагало да участват в процедура по медиация в ИУ – Варна, биха се обърнали към Университетския център по медиация, ако изпаднат в конфликтна ситуация.

- Анкетирания подкрепят приложението ѝ в университета – по-голямата част от анкетирания преподаватели, студенти и адм. персонал смятат процедурата за ефективна и приложима в ИУ – Варна.

От направеното проучване става ясно, че нагласите сред общността в ИУ – Варна за процедурата по медиация категорично са позитивни. По-голямата част от преподаватели, студенти и адм. персонал приемат медиацията като един алтернативен метод за разре-

шаване на спор/конфликт и нейното приложение несъмнено би било полезно на различните нива в университета.

Използвана литература

1. Андреева, А. и др. (2021). Медиацията във висшето образование. Кратък наричник. Варна: Наука и икономика.

2. Андреева, А. (2020). Медиацията в сферата на висшето образование – иновативен модел за комуникация в българските университети. // Сборник с доклади от национална кръгла маса 4 ноември 2020 г. Варна: Наука и икономика, с. 7-14.

3. Димитрова, Д. (2021). Медиацията като учебна дисциплина във висшите училища. // Медиацията в различните обществени сфери. Сборник доклади. Варна: Наука и икономика, с. 185-195.

4. Закон за медиацията.

5. Университетски център по медиация (<https://ue-varna.bg/bg/p/8578/struktura/universitetski-tsentrove/universitetski-tsentar-po-mediatsia>, 25.04.2022).

За контакти:

Жасмина Райкова

Икономически университет – Варна

E-mail: jasiraikova7@abv.bg